

ЧАСТИНА П'ЯТА РАДЯНСЬКІЙ БАТЬКІВЩИНІ НА КОРИСТЬ

Дорогий читачу! Як показує назва цієї частини, дія відбувається в наші дні. Також назва цієї частини показує, що мій герой — бо мова йде, звичайно, про нього — став радянським громадянином. Ця сама назва показує, що він став корисним громадянином. І, нарешті, ця сама назва, словом "батьківщина", що походить від слова "батько", показує, що мій герой не лишився елементом чужорідним, приймаком, — ні, він став рідним сином радвлади. Як багато може сказати одна коротка назва! — Так, мій герой — радянський, льюальний і корисний громадянин. І живе він тепер у одному місті з вами. Можливо навіть — в одному будинку. Можливо навіть — в одній з вами кімнаті. І працює він у сусідній установі. Можливо навіть — у вашій. Можливо навіть — за вашим столом...

Благаю — не подумайте тільки, що він — це ви. Нічого подібного! Він — це він, особа, що створена творчою фантазією, а ви — особа, що створена вашими шановними батьком та матір'ю... Ви можете сказати: коли, мовляв, я можу побачити вашого, товаришу авторе, героя навіть за своїм столом, — навіщо ж мені читати далі ваш цікавий роман? І сказавши так, ви можете кинути мій цікавий роман і почати читати щось інше. Не робіть так! Лишилося всього сторінок 30-40 на одну годину. А багато ви побачите за годину? Дуже небагато. Я дивився довше — і не варто вам робити цю роботу вдруге... Дивіться!

Оголошення, надруковане на машинці:

Загальне зібрання

відбудеться завтра в помешканні загальної канцелярії.

Порядок денний:

- 1) Раціоналізація роботи в установі в зв'язку з режимом економії
- 2) Поточні справи.

Інтелігент у себе вдома уважно читає тоненьку брошуру.

Назва брошури: *Азбука раціоналізатора*.

Інтелігент уважно читає, підкреслює олівцем окремі слова, робить павзи, вивчає...

Загальне зібрання. Службовці сидять на стільцях, столах, кутках. Слухають доповідника.

Доповідник говорить швидко, рівно, безконечно, як струмочок.

На обличчях слухачів скаля виразів: від одвертої нудоти до найвищої уважності, більш-менш гаразд зробленої.

Доповідник доповідає.

Слухачі слухають...

Доповідник усе доповідає.

Слухачі усе слухають...

... і можете бачити, мій дорогий читачу, як на виснажених слухачів снігом валяться "матеріяли" доповідника.

Поволі падають газетні аркуші та статистичні відомості, трохи швидше пролітають брошури, інколи пролітають солідні томи... Як виснажених, знесилених подорожніх у полі, цей сніг засипає слухачів щораз більше. І вони — засипають щораз глибше...

Інтелігент слухає з обличчям діловито уважним. Часто робить нотатки в блокноті... Доповідник доповідає...

Слухачі дубіють...

Інтелігент незмінно уважний.

Сніг матеріалів вмить зупиняється. В перший момент ніхто не розуміє, що доповідь закінчено.

Інтелігент плеще в долоні.

Слухачі прокидаються більш-менш раптово. Приєднуються до Інтелігента.

Доповідник незграбно й байдуже вклоняється й знову не звертає жадної уваги на аудиторію.

Голова зібрання пропонує висловитися...

Інтелігент промовляє. Час від часу кидає непомітні погляди в один бік.

Тут двоє сидять трохи осторонь. Один давно неголений, неохайно зачесаний, в сорочці на гудзиках під церобкопівським піджаком, з витертим портфелем на колінях.

Другий одягнений дуже пристойно. На колінях гарний портфель. На голові гарний проділ.

Начальники обмінялися якимись зауваженнями. Інтелігент бадьоро підвів голову й говорить:

«*Раціоналізація!..*»

Говорить...

«*Нормалізація!..*»

Говорить...

«*Стандартизація!..*»

Говорить...

«*Тейлоризація!..*»

Говорить...

«*Фордизація!..*»

Говорить...

«*Утилізація!..*»

Говорить...

Інтелігент знову поглядає в бік начальства.

Начальство слухає. Добре одягнений цілком задоволений. У неголеного — обличчя скептичне. З сумнівом хитнув головою на якесь зауваження добре одягненого... Нахилився до нього, говорить:

«Бюрократизація»?..

Це, товариші, прикрий приклад пережитків жахаєвщини і спецожерства. Воно, може, і зрозуміло щодо товариша керівничого, який, очевидно, далеко стоїть своїм інтелектуальним розвитком від свого керсправа або мого героя, — але ж це не втішає...

Керсправ категорично проти твердження начальства... Інтелігент бадьоро і навіть з патосом закінчує. Сідає на місце з виразною самоповагою...

Приємно констатувати, що інтелектуальний вплив переміг некультурні сумніви начальства. Слава Господеві, — скаже багато інтелігентних людей, і слава Господеві, сорок раз сказали б вони, коли б цей вплив переміг і по всіх установах... Я б приєднався до них з щирою душею, але, на жаль, не вірю в Бога...

«ВИСУВАНЕЦЬ»

Таблиця на дверях:

Кер. Бюро раціоналізації, стандартизації, нормалізації,
тейлоризації, фордизації,
утилізації і т. ін

Трохи нижче:

Без доповіді не заходити

На другій половині дверей:

Роспис прийому

Під цим заголовком великий аркуш паперу, розподілений на силу клітинок. Інтелігент у своєму кабінеті за столом. Подивився на годинник, потім з задоволенням оглянув кімнату.

Всі стіни кімнати, зверху донизу, обвішані таблицями, діаграмами, графіками...

Ви одразу відчуваєте, що опинилися в мозку чудово організованого організму (вибачте за тавтологію). Коли ж ви навіть не досить чулі й не відчуваєте цього, то режисер зараз дасть вам можливість побачити це на власні очі... А коли ви чулі, — це не значить, що ви мусите перестати дивитися, — дивіться і насолоджуйтеся доказами, своєї чутлості — Словом, все, що буде далі, цікаве для всіх.

Інтелігент глянув ще раз на годинник, потім знайшов потрібну клітинку на таблиці близько столу. Не відриваючися від секундної стрілки, поволі підводить руку й намагає кнопку дзвінка.

На годиннику 10 год. 11 хв. Секундна стрілка наближається до 60. Дійшла.

Інтелігент натиснув на кнопку. Нетерпляче дивиться на двері.

В другій кімнаті секретар Інтелігента хапає папку, прожогом кидається до дверей кабінету.

Інтелігент нетерпляче дивиться то на двері, то на годинника.

Організатор-раціоналізатор і т ін. повинен насамперед твердо пам'ятати, що час — це не тільки гроші, що час — це все. "Потеря времени смерти подобна", сказав Петро I, що був теж не поганий організатор, раціоналізатор і т ін , а коли й не був, то лише тому, що в ті часи цих слів не існувало. Тепер, як видно з наведеного, ці слова є... Отже, зрозуміло, що мій герой дивиться сам на секундну стрілку. "Все відносне", сказав Айнштайн. Швидкість руху вимірюється простором і часом. Так і робить мій герой, і маємо ось що:

Двері відчиняються неймовірно повільно. Секретар всовується в кімнату надзвичайно поволі...

Погляд Інтелігента фіксовано на секретарі. В погляді — обурення...

Яке знайоме це обурення кожному піонеріві, кожному творцеві нових цінностей, кожному будівникові нових шляхів! Прекрасне обурення вождя, що бореться з інертністю людства чи його частини, яка перебуває в його розпорядженні! Копи серед вас, мої читачі, є провідники людства, вони зрозуміють мого героя.

Жахлива, безпросвітна інертність!.. Дивіться і обурюйтеся!

Секретар не йде, а пливе до столу неймовірно повільно. Доплив, врешті.

Інтелігент мовчки показує на годинника, виразно дивиться на секретаря півсекунди і береться до роботи...

Яка різниця між людством і вождем! Дивіться і захоплюйтеся!..

Секретар одною рукою подає, другою забирає папірці. Інтелігент одною рукою бере папірці, перечитує їх, у цей самий момент другою рукою пише резолюції. Середня виробнича норма — 100 папірців на хвилину. Папка папірців швидко розтанула.

Це чудова відповідь на наш страх перед папірцем, як перед символом тяганини. Нічого подібного! Жадної тяганини! — Раціоналізація, стандартизація і т. ін., — і досить! — Типові резолюції (стандарти), що охоплюють всі випадки життя (і в усякім разі, — що головне, — листування). Напр.: "до відома", "на погодження з тим то", "на висновок туди то", "вимагати пояснень" (або доповнень), "до керівництва", "на розпорядження того то", і ще кілька таких. І жадного бюрократизму, жадної тяганини,

машина працює, як машина! — А велика кількість папірців інтенсифікуватиме нашу паперову промисловість, а через неї — промисловість целюльозну, а через неї — сприятиме розробкам лісів і утилізації наших природних багатств, зменшуватиме безробіття і т. д., і т. д.

Над цим варт подумати. Думати взагалі варт...

Інтелігент випростовується задоволений. Навчальним тоном щось сказав секретареві. Секретар з пошаною вклоняється і робить захоплене обличчя.

Сподіваюся, що і ви це зробите...

Інтелігент, очевидно, задоволений з усього на світі. Ліниво потягнувся, глянув ("від нічого робити") на годинник і на розпис, потім почав розглядати свої руки. Подивився, витяг з кишені ножичка і почав робити манікюр...

Інтелігент уважно й пильно опрацьовує нігті...

Хороша ілюстрація до формули: хороший адміністратор — це той, що врешті себе самого робить непотрібним для справи...

Здебільшого істини посідають властивість зворотности: непотрібний адміністратор — хороший. По теорії можливостей — це факт. — Отже, як бачите, мій дорогий герой майже з самого початку своєї діяльності спромігся зробити себе самого зовсім майже непотрібним...

Екран темніє...

Коли ви чулі і т. ін., ви відчуєте, що в цій темряві щось є... В кожній темряві щось є. Іноді, правда, не буває нічого... В усякім разі, що саме тут є — невідомо. Тому дивіться, бо в кіні лише після останнього затемнення немає на що дивитися, крім напису "кінець". В цім розумінні життя бідніше за кіно. Після останнього затемнення в ньому навіть напису жадного не побачиш...

ХАЙ ЖИВЕ РЕЖИМ ЕКОНОМІЇ ТА РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ!

Начальник у своєму кабінеті читає якогось папірця. Сердиться. Рука сердито пише в верхньому правому кутку: "срочно!!!" Підкреслює двічі дуже грубо. Перо бризкає й дере папір. Начальник хоче підписати папірця — перо не пише,

Начальник подивився на перо, сердито кинув його в бік. Шукає на столі іншу ручку — не знаходить. Дзвонить...

Як бачите, трапився випадок цілком непередбачений, що його треба кваліфікувати як катастрофічне, в порядкуві форс-мажору, знищення частини інвентаря (пера), розрахованого, згідно з певними теоретично-практичними даними, на певний час роботи, — досрочно. Але навіть і такий випадок не припинить стрункий та могутній

механізм, що його автора являє мій герой. З чіткості та закінченості цього бездоганного механізму — милуйтеся навчаючися!

До кабінету начальника вбігає кур'єр. Одержав наказ, зник.

Кур'єр підбігає до ближчого службовця. Той показує йому одну ручку, що сам нею пише...

Режим економії... Найдорожча річ — дрібниці, як відомо. Радянська копійка радянський карбованець береже.

Кур'єр підбігає до службовця, у якого над столом таблиця: "Діловод". Повторюється попередня сцена.

Кур'єр підбігає до службовця з написом: "Секретар". Секретар діловито обертається назад до стінки, на якій висить здорова таблиця під заголовком: "Розподіл обов'язків між службовцями".

Секретар шукає відповідний рядок. Знайшов: *Облік та розподіл канцелярського приладдя*. Йде пальцем по рядку і доходить до розв'язання питання: *Завканц*.

Секретар сповістив про це кур'єрові і легким жестом руки закінчив авдієнцію.

Кур'єр підходить до службовця з таблицею: "Завканц"...

Начальник в своєму кабінеті двічі натискує на кнопку дзвінка.

Завканц серед цілої купи ордерних книжок різного формату шукає потрібну...

Начальник з обуренням зустрічає секретаря...

Завканц знайшов книжку. Підходить секретар, просить поспішати. Завканц швидко перекидає книжку.

Завканц підкладає копірку й добірним писанням випишує ордер на: "Перо — 1 (Одно)". — Подумав і дописав: "До писання". — Подумав і дописав: "Сталеве".

Завканц красиво підписується, дає підписатися секретареві, відриває ордер, дає розписатися на копії кур'єрові, після чого віддає йому ордер.

Кур'єр з ордером підходить до службовця, який сидить біля шафи, з табличкою "Завгосп". Завгосп старий, давно неголений і мізантропічний. Поверх окулярів подивився на ордер, похмуро простяг його назад і через плече великим пальцем показав на таблицю на дверях шафи:

Розпис видачі канцприладдя

1) Виробнич. відділ.....	9.45
2) Бухгальтерія	10 - 11.15
3) Загальний відділ	11.30 - 12.45
4) Комерц. відділ	1 - 2

і т.д.

Палець завгоспа підкреслив час загального відділу й показав на годинник на стіні: 12.50.

Завгосп знову сунув носа в свої папірці...

Сподіваюся, ви починаєте вже відчувати всю красу механізму, що її автор, — повторюю з гордістю — мій герой. Не тільки як лояльному радянському громадянину мені приємно констатувати наявність і інших корисних громадян, але і тому ще, що це доводить правдивість моїх кількарізних тверджень про щирі прагнення мого героя служити народові. Він йому служить! Він служить робітникам і селянам і всім дорогим широким масам — в цьому вже жаден із найзапекліших скептиків (а такі є серед моїх читачів, я знаю) сумніватися не може. "Факти — річ уперта".

Кур'єр з ордером підходить до завканца. Завканц вислухав, взяв ордера і написав добірним писанням: *Секретареві на розпорядження*, після чого підписався гарним підписом.

Кур'єр підходить до секретаря. Секретар вислухав, взяв ордер, трохи подумав і пише резолюцію: *Керсправ. Просьба розпорядження про видачу поіменованого позачергово, з огляду на непередбачені обставини та значну строчність*.

Кур'єр підходить до керсправа. Керсправ солідно розглядає ордер, читає написи на ньому, перегортає ордер на другий бік і поважно починає писати резолюцію.

Начальник дзвонить несамовито. Входить секретар. Начальник нервується і сердиться. Вихоплює у секретаря з кишені піджака олівець, підписує папірця і тиче його секретареві... Той ніяково пояснює:

«Олівець простий, не хемічний, тов. начальник»...

Начальник стукнув по столу обома руками. Секретар продовжує пояснення:

«З огляду на режим економії, тов. начальник»...

Начальник розлютований. Секретар кулею вилітає з кабінету...

Рука керсправа пильно випишує резолюцію:

Кербюро раціоналізації, стандартизації, нормалізації і т. д. — Прохання погодити питання з Госпчастиною. Вважати, що в основі ув'язки з керуванням справами досягнуто.

Рука поставила точку.

Вбігає секретар. Спішно, доповідає...

Начальник у своєму кабінеті сидить непорушно, онімілий, і скам'янілий...

Так — різниця між представниками високої інтелектуальності і їх начальством є! Прикра різниця! І здається мені, що вибір повинно зробити рішуче — або, або. Або державна машина мусить працювати так, як працює ця частина її, що ви бачите, або — анархія, брак таблиць і графіків, божевільні витрати грошей на зайві пера та на хемічні олівці і т. д. — Але "в одну телегу впрячь не можно коня и трепетную лань"... Я не буду зупинятися на виясненні, хто саме тут кінь, а хто лань, бо й без того ясно...

Керсправ вислухав секретаря, хитнув головою і знову нахилився над ордером.

Рука керсправа перероблює крапку на кому і дописує: *А також з огляду на особливу строчність питання та згідно особливого персонального розпорядження тов. начальника.* Рік, місяць, день. Підпис.

Секретар і кур'єр підходять до столу Інтелігента.

Інтелігент щось пише. Не підводячи голови, пальцем тиче в «*Розпис прийому*». Жестом просить лишити його одного.

Секретар домагається.

Інтелігент підводить голову. Обличчя дуже незадоволене. Категорично відмовляється, вести розмову

Секретар притискує ордер до серця. Переконливо доводить...

Прикре видовисько!..

Начальник у своєму кабінеті перебував у стані закам'янілої люті.

Інтелігент показав на низ розпису, де поруч його підпису стоїть підпис начальника, і коротко розвів руками:

«Це — теж розпорядження тов. начальника!»

Секретар умоляє з відчаєм...

Люте обличчя начальника

Інтелігент, нарешті, бере ордер. На обличчі певне вагання...

В цьому немає нічого ганебного! Хіба не завмирало серце Савонаролі, коли він ішов на багаття? Хіба не вагається найпевніший солдат на варті, коли йому наказує пропустити його імператор? — Але б Савонароля таки пішов на багаття й згорів! Вірний солдат наставив багнет на груди імператора і одержав нашивку і чарку горілки! Героїзм справжнього героя, хоч і непохитний, але тримається завжди до переможного кінця. — Мій герой, звичайно, герой. В усяких розуміннях... Як справжній ідеаліст, він вірить в справедливість. Не багаття він чекає, звичайно... На жаль.. але не будемо забігати наперед... Спостерігайте уважно героїчну поведінку мого героя, бо в наші часи лише зрідка можна таку побачити!.. А проте, не дуже вже й зрідка, на жаль...

Інтелігент пише на ордері: *Керсправ*. Підкреслив, подумав, примірівся, — місця на ордері лишилося мало. Закреслив написане. Вириває аркуш з бльокноту й на ньому пише:

Керсправ на В. відношення цього числа без Но. одержане В...

Інтелігент глянув на годинника. Пише далі:

... 13 год. 12 хв. Вважаю порушення системи, встановленої, проробленої, погодженої і ув'язаної в усіх інстанціях і затвердженої належним порядком, — за

цілком не раціональне і неприпустиме ні в яких випадках, особливо беручи до уваги потреби якнайсуворішого переведення в життя відомих В. директив центру щодо режиму економії.

Підписується, дивиться на годинник, ставить рік, місяць, день і "13 год. 15 хв".

Ви дивилися? Ви бачили? — Пам'ятайте, що тверда, кам'яна, сталева, чавунна, гранітна витримка — основа героїчного характеру!.. Це рідко розуміють, і цього часто не поважають.

Інтелігент рішуче віддає папірця секретареві. Секретар прочитав, махнув безнадійно рукою і мовчки пішов з кабінету. Кур'єр пішов за ним.

Начальник божеволіє. Тиче кнопку спочатку пальцем, потім б'є по ній кулаком...

Прикрий брак витримки: Порівняйте поведінку цього товариша з кам'яною поведінкою мого героя!.. Коментарі, як то кажуть, зайві...

Секретар з кур'єром підходять до дверей керсправ. Секретар почув дзвоник, послав кур'єра, сам входить у двері. Кур'єр кинувся на дзвоник.

Секретар дає керсправу ордер і папірець Інтелігента.

Кур'єр входить до кабінету начальника. Начальник на нього накидається. Кур'єр перелякано оповідає, вираховує на пальцях... Начальник знесилений падає в крісло.

Кур'єр щось боязко пропонує. Начальник неохоче підводить голову. Кур'єр повторює пропозицію.

Начальник певний час думає. Нарешті второпав, стукнув себе долонею по голові і поліз у кишеню.

Рука начальника виймає з гаманця 2 копійки.

Кур'єр взяв гроші, весело хитнув головою й побіг з кабінету. Начальник покрутив головою, віддихнувся, наче з води виліз...

Що це? Що це таке?! Треба сказати прямо: це анархія!.. Руїна!.. І хто це робить? — Персона, що стоїть на чолі і володіє довір'ям широких трудящих мас!..

А система? А облік? — Адже "соціалізм — це облік"!.. Який бухгалтер візьме на облік і яким чином він візьме на облік оці кошти, витрачені з довіреності начальника третьою особою на придбання майна для держустанови? — Коли це позика, — треба було спочатку оформити на папері належним протоколом належної правоспроможної комісії, підстави цієї позики, її мету, затвердити розміри тощо. Потім оформити бухгалтерські строки виплати, процентну ставку і т. д. — Але, стійте, — справа тут далеко складніша: те, що трапилося, це позика держустанови у приватної особи! Ця приватна особа таким чином стає за пайовика держустанови, а сама держустанова перетворюється на змішане державно-приватне акційне товариство. Існування таких товариств, правда, законом передбачено, але ж воно вимагає попереднього розгляду та затвердження відповідних центральних органів республіки!.. Перетворення ж довіреної держустанови в частково приватно-капіталістичне підприємство та ще з власною участю, як пайовика — це

одвертий злочин, обтяжений до того користливою метою, стягнення відповідних прибутків... Усе це абсолютно ясно... І все ж скажу вам наперед — цей злочин покараний не буде... Тобто — когось то покарають, звичайно, бо справедливість перемагає перманентно, "все к лучшему", і ця картина — верх оптимізму...

Керсправ читає записку Інтелігента. Подумав. Глянув на секретаря й розвів руками, що ж, мовляв, поробиш — цілком справедливо...

Кур'єр приносить начальникові перо. Начальник вставляє його в ручку.

Керсправ устає, бере ордер і разом з секретарем виходить.

Начальник підписує папірця. Входять керсправ і секретар. Начальник дає папірця секретареві. Той здивовано дивиться на підпис. Керсправ передає начальнику ордер і записку Інтелігента. Начальник читає з виглядом, що не провіщає нічого доброго. Віддає наказ секретареві, і той виходить.

Начальник звертається до керсправ. Сказав щось коротко і рішуче. Керсправ здивовано знизав плечима, образився і теж пішов.

Секретар підходить до Інтелігента, передає наказ. Інтелігент підводиться. На його обличчі — спокійне задоволення...

Бо що може дати більше задоволення благородному серцю, як усвідомлення виконаного обов'язку і тверда віра в справедливість начальства?..

Секретар ехидно всміхається.

Секретар — нехороша людина. Він — не ідеаліст...

Інтелігент обсмикнув піджак, глянув на секретаря.

"Світ — наше уявлення". Мій благородний герой бачить:

Обличчя секретаря стало дуже гарне, надзвичайно приємне, а посмішка — дуже поважна...

Начальник перечитує записку Інтелігента і постукує по столу пальцями...

Справжній лев, чекаючи на здобич в своєму лігві, оттак постукує по землі своїм хвостом...

Інтелігент разом з секретарем підходить до дверей начальника. Інтелігент входить спокійно й самовпевнено.

Секретар лишається біля дверей і слухає... Екран темніє...

Делікатність почуттів у режисера — це щось надзвичайне... Тому він зберігає й ваші ніжні почуття, які інакше мусіли б витримати жорстокий іспит, спостерігаючи брутальну

зустріч брутального життя з благородним ідеалізмом, при чім в цій зустрічі брутальне життя тяжко побиває благородний ідеалізм... Тяжке видовисько!

Екран ясніє. Секретар відскочив від дверей...

З дверей виходить Інтелігент. Пригнічений і обурений. В жмені щось міцно тримає. Секретар співчутливо запитує. Інтелігент похмуро глянув на нього...

Секретарева посмішка — верх паскудства і єхидства...

Світ, знаєте, це наше уявлення!..

Інтелігент щось буркнув і пішов.

Секретар глузливо посміхнувся...

Інтелігент у себе в кабінеті. Висипав з жмені на стіл купку дрібних шматочків паперу. Сумно подивився на них. Обурено стукнув кулаком по столу, вилаявся, комусь погрозив кулаком... Сів у крісло і з обличчям людини, що її найкращі почуття глибоко ображено, взявся складати клаптики паперу.

Тяжко, дорогий читачу! Дуже тяжко! Така виняткова робота, такі надзвичайні результати цієї роботи, що ви могли бачити на власні очі — навіщо?..

Але, ні! Ідеалізму ще не знищено. Героїчна віра ще жива...

АДЖЕЖ Є ЩЕ ПРАВДА В РАДЯНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ?!

Інтелігент іде вулицею з портфелем. Його хода й вигляд усієї постаті просякнені упевненістю, що є ще правда в радянській республіці. У одного парадного спиняється і дивиться вгору.

Вивіска: *«Відповідна установа»*...

Інтелігент підходить до столу якогось товариша, читає табличку над столом:

Табличка: *«Товариш, якому відати належить»*.

У товариша, що сидить за столом, надзвичайно розумне, справедливе і приємне обличчя — до того, виразно партійне...

Товариш дуже уважно приймає від Інтелігента цілий зшиток. Швидко переглядає. Інтелігент безперервно говорить, пояснює, лементує, розкриває душу.

Товариш слухає, переглядаючи документи. Спинився на одному з них. Інтелігент гаряче підкреслює необхідність особливої уваги.

Аркуш паперу, на якому накладено в порядку шматочки подертої начальником Інтелігентової записки.

Товариш, трохи приголомшений зливою слів, люб'язно, але поспішаючи, щось говорить Інтелігентові.

Інтелігент задоволено вклоняється. Поговорив ще трохи й пішов...

Товариш, якому відати належить, серйозно взявся до Інтелігентового зшитку.

Інтелігент у своїй установі проходить до свого столика в загальній кімнаті. Хода і вираз обличчя — імператора в засланні. Інтелігент підійшов до свого столика.

Над столиком табличка: "Діловод".
Інтелігент гірко усміхнувся.
Сів у позі величного спокою...

Бо підносить нас незаслужена образа...
Мойому героєві ввижається: Море. Острів. Поперек острова напис "Св. Олена".
Посередині стоїть його товариш — Наполеон... Бо аналогія ж повна. Невдячне людство
не вміє цінувати своїх геніїв...

До Інтелігента, що сидить, схрестивши руки на грудях, підходить секретар.
Кинув на стіл купу папірців і коротко сказав щось. Інтелігент витримано зідхає і з
робленою байдужістю починає розглядати папери...

РІВНО ЧЕРЕЗ ТРИ ДНІ

Інтелігент виходить з парадного з вивіскою: «Відповідна установа». Вигляд
обурений і цілком пригноблений. Йде поволі в похмурому розпачі...

"Облетели цветы, догорели огни"... "Опустел наш сад", "Довольно продолжать"...
— Ну, словом, ясно!

«НЕТ СПРАВЕДЛИВОСТИ В СОВЕТСКОМ ГОСУДАРСТВЕ!»..

Інтелігент за діловодським столом потонув у паперах і сумлінно працює... Екран
темніє...

І все.

КІНЕЦЬ П'ЯТОЇ ЧАСТИНИ...

Коментарі? — Ну, а навіщо? Незрозуміло, чи що?..